



Açık Eğitim Kaynaklarına Yönelik Bakış Açılarının İncelenmesi: Bilgi ve Belge Yönetimi Örneği

Examining Perspectives on Open Educational Resources: Example of Information and Records Management

İpek CİNEL, Lale ÖZDEMİR ŞAHİN

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article:

Cinel, İ. ve Özdemir Şahin, L. (2023). Açık eğitim kaynaklarına yönelik bakış açılarının incelenmesi: Bilgi ve belge yönetimi örneği. *Bilgi Dünyası*, 24(1), 1-24. doi:10.15612/BD.2023.690

Makale türü / Paper type: Araştırma Makalesi / Research Article

DOI: 10.15612/BD.2023.690

Geliş Tarihi / Received: 28.06.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 09.02.2023

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 10.06.2023

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenişehir, Ankara, Türkiye.

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <https://bd.org.tr>

Açık Eğitim Kaynaklarına Yönelik Bakış Açılarının İncelenmesi: Bilgi ve Belge Yönetimi Örneği*

İpek CİNEL** , Lale ÖZDEMİR ŞAHİN*** 

Öz

Dijital dönüşümün birçok alana olduğu gibi yükseköğretime de önemli etkileri olmuştur. Özellikle Koronavirüs (COVID-19) pandemisiyle birlikte yükseköğretimde dijital dönüşümün önemi anlaşılmış ve bu bağlamda öğretim elemanlarının dijital dönüşüm sürecindeki rolleri ortaya çıkmıştır. Öte yandan yükseköğretimde dijital dönüşümün önemli bir parçası olan ve herkesin eşit şekilde bilgiye ve eğitime ulaşabilmesi felsefesini destekleyen Açık Eğitim Kaynakları (AEK) hareketine yönelik yapılan çalışmaların ve girişimlerin ülkemizde sınırlı olduğu görülmektedir. Hazırlanan bu çalışma ülkemizde açıklık felsefesinin yaygınlaştırılmasında öncü olan alanlar arasında yer alan Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde çalışan öğretim elemanlarının açık eğitim kaynaklarına dair tutumları üzerinden hazırlanmıştır. Çalışmanın veri toplama sürecinde anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket 13 üniversitede yer alan Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinde çalışan öğretim elemanlarına elektronik posta yoluyla ulaştırılmıştır. Anket uygulamasının ardından araştırmanın sonuç ve önerileri sunulmuştur. Araştırma sonucunda Bilgi ve Belge Yönetimi alanında çalışan öğretim elemanlarının açık eğitim kaynaklarına yönelik tutumlarının genel olarak olumlu yönde olduğu saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Açık eğitim kaynakları, açık ders malzemeleri, açık erişim, açık bilim, Koronavirüs.

* Bu çalışma Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Ana Bilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi Lale ÖZDEMİR ŞAHİN danışmanlığında hazırlanan "Bilgi ve Belge Yönetimi Alanında Çalışan Öğretim Elemanlarının Açık Eğitim Kaynaklarına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi" başlıklı tamamlanmış yüksek lisans teziye dayanarak hazırlanmıştır.

** Kütüphaneci, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, ipek.cinel@alanya.edu.tr

*** Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Isahin@bartin.edu.tr

Examining Perspectives on Open Educational Resources: Example of Information and Records Management*

Ipek CİNEL ** , Lale ÖZDEMİR ŞAHİN *** 

Abstract

Digital transformation has had significant effects on higher education as well as many other fields. Especially with the Coronavirus (COVID-19) pandemic, the importance of digital transformation in higher education has been understood, and in this context, the roles of lecturers in the digital transformation process have emerged. On the other hand, it is seen that the studies and initiatives for the Open Educational Resources (OER) movement, which is an important part of the digital transformation in higher education and supports the philosophy of equal access to information and education for everyone, are limited in our country. This study has been prepared based on the attitudes of the academics working in Information and Records Management departments, which is one of the pioneering fields in spreading the philosophy of openness in our country, towards open education resources. The questionnaire technique was used in the data collection process of the study. The questionnaire was sent to the academics working in the Information and Records Management departments of 13 universities via e-mail. After the application of the questionnaire, the results and recommendations of the research were presented. As a result of the research, it has been determined that the attitudes of the teaching staff working in the field of Information and Records Management towards open educational resources are generally positive.

Keywords: Open educational resources, open courseware, open access, open science, Coronavirus.

* This study is based on a Master's thesis entitled "Examining the attitudes of university lecturers in the field of Information and Records Management towards open educational resources" written by Ipek CİNEL under the supervision of Dr. Lale ÖZDEMİR ŞAHİN at the Turkic Institute of Marmara University.

** Librarian, Alanya Alaaddin Keykubat University, ipek.cinel@alanya.edu.tr

*** Asst. Prof. Bartın University, Department of Information and Records Management, Isahin@bartin.edu.tr

Giriş

Dijital dönüşüm ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte, bilgiye ulaşmak daha kolay bir hâle gelmiştir. Ergüney'e göre bilgi teknolojilerinin ve eğitim materyallerinin ulaşılabilirliği, toplumun kendini eğitim açısından güçlendirebilmesi ile doğru orantılıdır. Bunun yanında, dijital dönüşüm ile birlikte birçok ülke tarafından, bilgiye giden yoldaki sınırların ortadan kaldırılması ve açık erişim felsefesinin güçlendirilmesi fikri desteklenmeye başlanmıştır. Açık erişim sayesinde; üretilen bilimsel çalışmalar, açık kaynak kodlu yazılımlar ve açık eğitim kaynakları gibi bilgi kaynakları daha kolay ulaşılabilir bir konuma gelmiştir (Ergüney, 2015, s. 16).

Diğer taraftan tüm dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs (COVID-19) pandemisi de açık erişim, açık bilim gibi kavramların önemini ortaya çıkarmıştır. Böylece bireylerin, kurumların, daha da önemlisi devletlerin açık bilim ve açık erişim kavramlarını içselleştirerek, tüm faaliyetlerinde açıklık felsefesiyle hareket etmelerinin, bilginin özgürleşmesi açısından ne derece önemli olduğu anlaşılmıştır (Bulut ve diğerleri, 2020, s. 10).

Öğretim elemanları, yaptıkları çeşitli bilimsel araştırmalar ile nitelikli bilgi kaynakları üreterek bunları topluma sunmaktadırlar. Bu durum bilimsel bilgiyi aktarma sorumluluğu bulunan öğretim elemanlarının ve dolayısıyla yükseköğretim kurumlarının topluma hizmet noktasında önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Kır, 2020, s. 146). Bu doğrultuda öğretim elemanları tarafından üretilen açık eğitim kaynaklarının, yükseköğretim kurumlarının topluma hizmeti açısından önemli bilgi kaynakları olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Açık Eğitim Kaynakları Hareketi

Açık Eğitim Kaynakları şu şekilde tanımlanmaktadır.

"Bir dersle ilgili olarak bir araya getirilmiş ses, video gibi öğeleri de destekleyebilen ders planı, ders notları, sınav, ödev ve projeleri içeren malzemeler bütünüdür. Üniversitelerde Açık Eğitim Kaynakları, verilen derslerin internet ortamında açık ve ücretsiz olarak erişimine ve kullanımına imkân sağlayan her türlü ders kaynağını kapsamaktadır." (Baysal, Çakır ve Toplu, 2015, s. 463).

AEK hareketi kapsamında gerçekleştirilen en önemli girişim Massachusetts Teknoloji Enstitüsünün (MIT) OCW-Açık Ders Malzemeleri projesi olmakla birlikte, Açık Eğitim Kaynakları oldukça geniş bir konudur (Özkuş, 2007).

Açık Eğitim Kaynakları aynı zamanda açık ders malzemelerini de kapsamaktadır. Hemen hemen her dijital eğitim materyali açık eğitim kaynağı olabilirken açık ders malzemeleri ise açık eğitim kaynaklarının bir parçasıdır (Koochang ve Harman, 2007, s. 535).

Kurşun ve Çağıltay tarafından hazırlanan bir çalışmada açık eğitim kaynaklarının; dijital ortamda yer alan, ders formatında hazırlanmış, ücretsiz şekilde erişilebilen, yeniden kullanıma ve adaptasyona belirli lisanslama koşulları ile (Creative Commons) açık olarak tanımlanan eğitim kaynakları olduğunun ve bu eğitim kaynaklarının, tam bir dersin içeriğini yansıtmasının zorunlu olmadığı, ayrıca herhangi bir sertifika, bir akademik derece ya da diploma sağlamadığının altı çizilmiştir (Kurşun ve Çağıltay, 2008, s. 312). Kubuş ve diğerlerinin yorumuna göre ise yine herhangi bir gruba sertifika veya diploma sağlamanın aksine açık eğitim kaynakları, eğitimde fırsat eşitliği felsefesiyle hareket eden ve öğretim elemanlarının üretmiş oldukları ders materyallerinin gönüllü bir şekilde tüm öğrenenlerin erişimine açılmasını destekleyen bir olgudur. Bu kaynaklara kendi kurumunda benzer bir ders açmak ya da ders içeriğini zenginleştirmek isteyen öğretim elemanlarından, herhangi bir örgün öğretim programına kayıtlı olmadığı hâlde alanındaki gelişmeleri takip etmek isteyen mezun öğrencilere kadar geniş bir kitle erişebilmektedir (Kuş ve diğerleri, 2008, s. 1).

Açık Eğitim Kaynaklarının Gelişimi

MIT rektörü Charles M. Vest'in 4 Nisan 2001 tarihinde MIT'nin bütün eğitim materyallerini 10 sene içerisinde ücretsiz olarak herkesin erişimine açacağını ilan etmesiyle birlikte, dünyanın önemli AEK girişimi örneklerinden olan MIT-OpenCourseWare (OCW) projesi başlamıştır (Caswell ve diğerleri, 2008, s. 2). MIT, OCW projesi ile iki önemli şeyi amaçlamıştır: bunlardan birincisi dünyadaki tüm eğitimler, öğrenciler ve kendi kendine öğrenenler için MIT'nin tüm eğitim materyallerine ücretsiz erişim imkânı sağlamak, ikincisi ise AEK hareketini ve Açık Ders Malzemeleri Projesi'ni genişleterek tüm dünyada etkisini artırmaktır (Caswell ve diğerleri, 2008, s. 2).

ABD'de başlayan ve AEK hareketinin yaygınlaşmasını sağlayan MIT-OCW projesinden sonra İngiltere'deki Open University örneği de önemlidir. Dünyadaki ilk uzaktan yükseköğretim örneklerinden biri olan Open University, örgün bir üniversite programında eğitim alma imkânı bulamayan kişilere bu imkânı sağlamıştır ve böylece eğitim kaynaklarını ücretsiz erişime açarak dünyanın her yerinden milyonlarca öğrenciyi sunmuştur (Çukadar ve Çelik, 2003, s. 32).

Bu iki önemli örneğin yanı sıra, dünyanın önde gelen birçok üniversitesinin açık eğitim kaynaklarını sundukları çeşitli portallar mevcuttur. Yale Üniversitesi akademisyenlerinin

de katkısıyla gün geçtikçe gelişmeye devam eden Open Yale Courses örneği bu konuda başarılı örneklerden bir tanesidir (Open Yale Courses, 2023). Bir diğer başarılı portal örneği, dünyanın dört bir yanından öğrenenlerin eğitim kaynaklarına erişim engelini ortadan kaldırma amacıyla hareket eden Delft Teknik Üniversitesi örneğidir (TU Delft OpenCourseWare, 2023). Bunların yanında Michigan Üniversitesinin Open Michigan örneği de bünyesindeki açık eğitim kaynaklarını dünyaya sunarak eğitimi destekleyen güçlü portal örneklerinden bir tanesidir (Open Michigan, 2022).

Türkiye’de AEK hareketine yönelik ilk girişim ise Türkiye Bilimler Akademisinin (TÜBA) 19 Ekim 2006’da üniversite rektörlerine ilettiği bir çağrıyla başlamıştır. Bu kapsamda TÜBA’nın farklı kurumlardan katılan yetkililer ve üniversite temsilcileriyle gerçekleştirdiği bir toplantı yapılmıştır (Baysal ve diğerleri, 2015, s. 478). 11 Mayıs 2007’de yapılan ikinci toplantıda konuya dair hazırlanan taslak son hâlini almıştır. Bunun ardından 25 Mayıs 2007 tarihinde yapılan, YÖK ve 45 üniversitenin temsilcisinin katıldığı bir genel kurul toplantısı ile Ulusal Açık Ders Malzemeleri Konsorsiyumu (UADMK) kurulmuş ve bir yönetim kurulu da oluşturularak Açık Ders Malzemeleri Projesi hayata geçirilmiştir (Kurşun ve Çağiltay, 2008, s. 312; Özkul, 2007, s. 5; Türkiye Bilimler Akademisi, 2011, s. 7). Bu doğrultuda yapılan çalışmalar 2012 yılına kadar aktif bir şekilde devam etse de farkındalık eksikliği, içerik geliştirme konusunda yeterli aksiyon alınmaması ve öğretim elemanlarını teşvik edecek politikaların eksikliği gibi nedenlerden dolayı Açık Ders Malzemeleri Projesi sürdürülebilir olamamıştır (Al ve Madran, 2013, s. 15; Bozkurt, 2019, s. 135).

Türkiye’de AEK girişimlerine verilebilecek çok sayıda başarılı örnek mevcuttur. Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) örneği bu girişimlerden bir tanesidir. ODTÜ Açık Ders Malzemeleri portalı (METU OpenCourseWare) çalışmalarına 16 Nisan 2008’de başlamıştır (METU OpenCourseWare, 2023). Bu portalda ders materyalleri, metinler, simülasyonlar ve videoların yanında öğretim elemanlarının ODTÜ’de yaptığı seminerlerin videolarına kadar birçok farklı türde materyale erişim imkânı bulunmaktadır (Tisoglu, Kurşun ve Çağiltay, 2020, s. 14).

Kubuş ve diğerlerinin (2008, s. 4) aktardığına göre, ODTÜ’de 2005 yılından itibaren Öğretim Teknolojileri Destek Ofisi aracılığı ile ders materyallerini paylaşmak isteyen öğretim elemanlarına destek verilmeye başlanmıştır. Bu aşamada öncelikle ofis tarafından ders materyallerini paylaşmak isteyen öğretim üyeleri belirlenmiş, ardından bu öğretim elemanlarının ihtiyaçları belirlenerek çeşitli konularda destek sağlanmıştır. Örneğin bazı öğretim elemanları, ders malzemelerinin Türkçe’ye çevrilmesi konusunda, bazıları da dijital ortama aktarılması gibi teknik konularda desteğe ihtiyaç duymuşlardır. Tüm bu çabaların sonucunda ders materyalleri dijital ortama aktarılmaya başlanmıştır (Kubuş ve diğerleri, 2008, s. 4).

Ankara Üniversitesinin konuya yönelik girişimi de ülkemizdeki AEK hareketine dair önemli örneklerden biridir (Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri, 2022). Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri Konsorsiyumundan sonra, AEK hareketi kapsamında çalışma yapmaya başlayan ilk kurumdur ve en önemli özelliklerinden biri eğitim materyallerini paylaşmaya gönüllü olan öğretim elemanlarına akademik ödül puanı sağlayan ilk üniversite olmasıdır (Tisoglu ve diğerleri, 2020, s. 14). Bunların haricinde ülkemizde daha birçok yükseköğretim kurumunun AEK kapsamında oluşturduğu başarılı örnekler bulunmaktadır.

Araştırmanın Amacı, Soruları ve Özgün Değeri

Araştırmanın amacı, AEK hareketinin yükseköğretim boyutuna odaklanarak bu kaynakların günümüzdeki kullanım durumlarını saptamak ve öğretim elemanlarının konuya yönelik tutumlarını incelemektir. Çalışmanın amaçları arasında konuyla ilgili girişimlerin yaygınlaştırılması ve bu girişimlerin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için karar vericilere yönelik öneriler geliştirilmesi yer almaktadır.

Bulut ve diğerleri tarafından hazırlanan “Türkiye’de Açık Erişim ve Açık Bilim” adlı çalışmada, ülkemizde 2000’lerin başında özellikle kütüphaneciler ve bilgi profesyonellerinin açık erişim kapsamında gerçekleştirdiği önemli girişim ve projeler kronolojik sırasıyla ele alınmıştır. Kısıtlı sayıda bilim insanının, özellikle de bilgi profesyonellerinin açık erişim hareketini güçlendirmeye, dünyada açık erişim konusunda yaşanan gelişmeleri yakından izlemeye yönelik gösterdikleri çabalar günümüzde de artarak devam etmektedir. Bu durum Bilgi ve Belge Yönetimi alanında açık erişim farkındalığının yüksek olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Bulut ve diğerleri, 2020, s. 10). Dolayısıyla Bilgi ve Belge Yönetimi alanının, çeşitli proje ve çalışmalara öncülük ederek açık erişim felsefesinin ülkemizde yaygınlaştırılmasına önemli bir katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Bu kapsamda açık erişim farkındalığının yüksek seviyelerde olduğu düşünülen Bilgi ve Belge Yönetimi alanından yola çıkılarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki öğretim elemanlarının açık eğitim kaynaklarına yönelik tutumları nasıldır?
- Koronavirüs pandemisiyle birlikte yaşanan gelişmelerin Bilgi ve Belge Yönetimi öğretim elemanlarının açık eğitim kaynaklarına yönelik tutumlarına ne gibi etkileri olmuştur?
- Açık eğitim kaynakları kapsamındaki girişimlerin sürdürülebilirliği için atılması gereken adımlar nelerdir?

Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki öğretim elemanlarının açık eğitim kaynaklarını bulmaya, üretmeye, yeniden kullanmaya, paylaşmaya ve bu konuda telif haklarına dair tutumlarının irdelenmesinin, gelecekte AEK hareketi kapsamında yapılacak olan girişimlerin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik öneriler geliştirilmesi açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma evrenini Türkiye'deki Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinde çalışan 133 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Ankara Üniversitesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Bartın Üniversitesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Osmaniye Korkut Ata Üniversitesinde Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde çalışan 133 öğretim elemanına e-posta ile anket iletilmiş, bunun sonucunda 74 kişi araştırma için dönüş sağlamıştır. Anketi dolduran toplam 74 öğretim elemanı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırma, 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz döneminde, 13 farklı üniversitede Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde görev yapan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğretim elemanlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

Ek olarak araştırma, anket tekniğiyle elde edilen verilerle sınırlı olup bir durum analizi olarak değerlendirilmekte ve genellenebilir bir nitelik taşımamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Anket araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Maddeleri oluşturmak amacıyla öncelikle ilgili literatür detaylı olarak taranarak ortaya çıkan maddeler tek tek literatürle ilişkilendirilmiştir. Bunun sonucunda araştırmada yaş, unvan, çalışma süreleri, çalışılan yükseköğretim kurumları, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanım durumları gibi bilgileri içeren beş maddeye; açıklığa ve açık eğitim kaynaklarına yönelik tutumları ölçmeyi amaçlayan yirmi beş maddeye yer verilmiştir.

Maddelerin oluşturulması aşamasında detaylı bir literatür taramasından sonra ortaya çıkan ilk taslak, kapsam ve geçerlilik bakımından görüşlerinin alınabilmesi amacıyla açık erişim ya da açık eğitim kaynakları hakkında çalışmaları bulunan beş

uzmana gönderilmiştir. Uzmanların dönüşleri sonrasında maddelerde bazı eklemeler ve düzeltmeler yapılmıştır. Özellikle COVID-19 pandemisi sürecinin ve sonrası dönemin konuya etkilerini ölçmeye yönelik madde sayısı artırılmıştır. Bunun sonunda ortaya çıkan yeni taslak ile bir öğretim elemanı ile ilk pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonrası toplanan veriler sonucunda sorular tekrar değerlendirilmiş ve madde gruplarında ek düzeltmeler yapılarak anket ikinci pilot çalışma için hazır hâle getirilmiştir. Daha sonra son düzeltmelerle birlikte bir öğretim elemanı ile ikinci pilot uygulama da yapılarak maddelere son hâli verilmiş ve anket çevrim içi form olarak düzenlenmiştir.

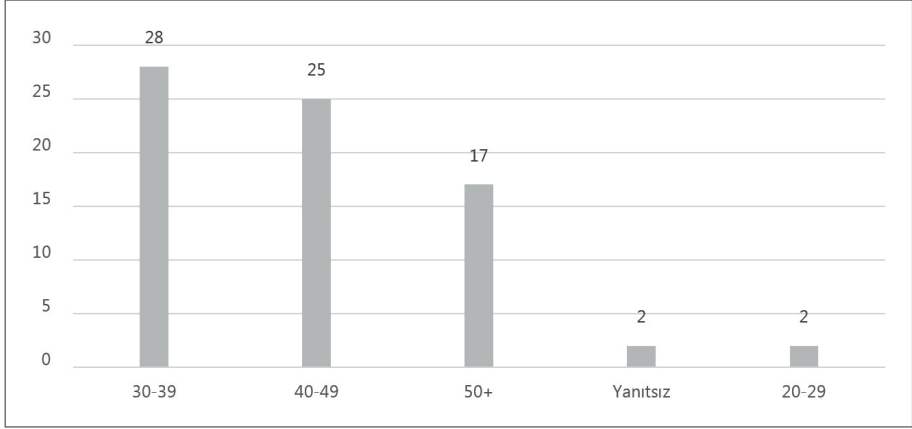
“Likert-tipi soru veya Likert ölçeği geliştirmesi, uygulaması ve değerlendirmesi kolay olduğu için eğitim araştırmalarında tutum, eğilim ve görüş ölçmek amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır.” (Turan ve diğerleri, 2015, s. 200). Ek olarak literatür taraması esnasında eğitim alanındaki araştırmalarda genel olarak 5’li likert ölçeği kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu sebeple maddeler “1. Kesinlikle Katılmıyorum”, “2. Katılmıyorum”, “3. Fikrim Yok”, “4. Katılıyorum” ve “5. Kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li likert ölçeğinde derecelendirilmiştir.

Anket, hazırlanan ön metin ile birlikte 05.10.2021 – 05.11.2021 tarihleri arasında Bilgi ve Belge Yönetimi alanında eğitim veren 13 üniversitedeki 133 öğretim elemanına elektronik posta yoluyla gönderilmiştir. Bunun sonucunda araştırma evreninde yer alan 133 öğretim elemanından 74 (%55,6) öğretim elemanına ulaşılmıştır.

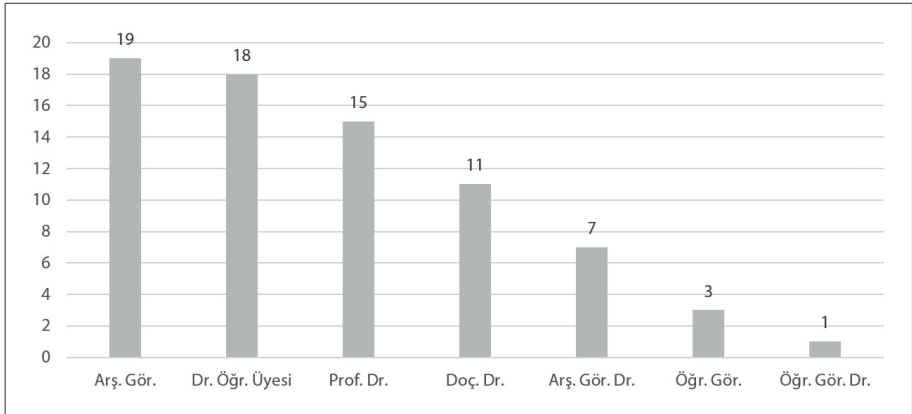
Katılımcılardan alınan cevaplar tablo ve grafiklere dönüştürülmüş ve araştırmanın içeriğini yansıtacak şekilde açıklanmıştır.

Bulgular

Araştırmada kullanılan anket, 133 öğretim elemanının e-postalarına gönderilmiş ve 74 katılımcı anketi cevaplamıştır. Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz döneminde, aktif eğitim verilen Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinde, 13 farklı üniversitede görev yapan 74 öğretim elemanı ile sınırlıdır. Ankete katılım %55,6 oranında olduğundan, yapılan bu araştırmanın sonuçları bir durum analizi niteliğinde değerlendirilebilir. Bu yönüyle araştırma genellenebilir bir nitelik taşımamaktadır.

Şekil 1*Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı*

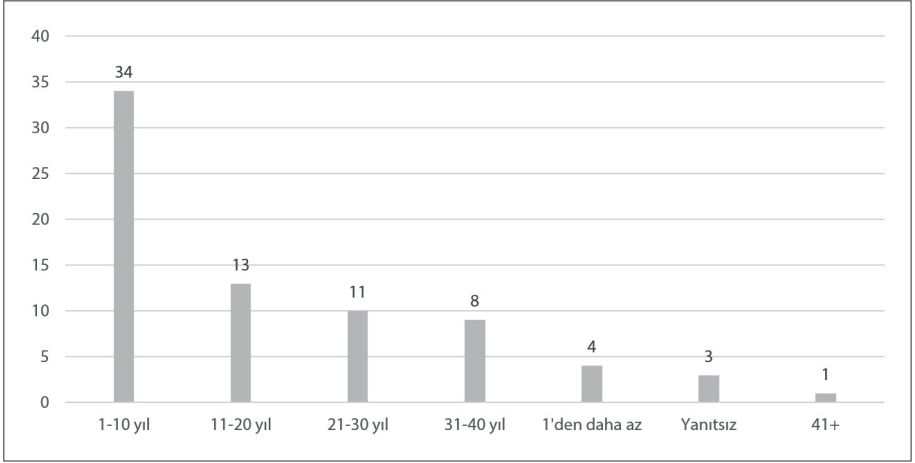
Araştırmaya katılan 74 katılımcının yaşa göre dağılımı Şekil 1’de gösterilmiştir. Katılımcılar 28 (%37,8) katılım ile en çok 30-39 yaş aralığındadır. 40-49 yaş aralığında 25 (%33,8), 50+ yaş aralığında 17 (%23), 20-29 yaş aralığında 2 (%2,7) katılımcı bulunmaktadır. Araştırmada yaş bilgisi sorusunun isteğe bağlı bırakılması sebebiyle 2 (%2,7) katılımcı soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Şekil 2*Katılımcıların Unvana Göre Dağılımı*

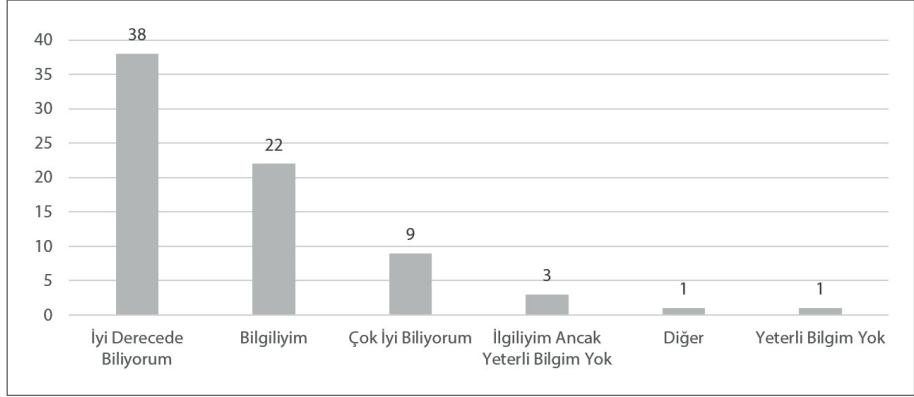
Katılımcıların unvana göre dağılımı Şekil 2'de gösterilmiştir. Araştırmaya 19 "Arş. Gör." ve 7 "Arş. Gör. Dr." unvanlı toplamda 26 (%35,1) katılımcı ile en çok araştırma görevlisi unvanlı katılımcılar katkıda bulunmuştur. İkinci sırada 18 (%24,3) katılımcı ile "Dr. Öğr. Üyesi", üçüncü sırada 15 (%20,3) katılımcı ile "Prof. Dr.", dördüncü sırada 11 (%14,9) katılımcı ile "Doç. Dr." ve son olarak 3 "Öğr. Gör." ve 1 "Öğr. Gör. Dr." ile toplam 4 (%5,4) öğretim görevlisi unvanlı katılımcı çalışmaya katkı sağlamıştır.

Şekil 3

Katılımcıların Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı



Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının çalışma sürelerine göre dağılımı Şekil 3'te gösterilmiştir. Veriler incelendiğinde 34 (%45,9) katılımcı 1-10 yıl arası, 13 (%17,6) katılımcı 11-20 yıl arası, 11 (%14,9) katılımcı 21-30 yıl arası, 8 (%10,8) katılımcı 31-40 yıl arası, 4 (%5,4) katılımcı 1 yıldan az süre ile ve 1 (%1,4) katılımcı 41 yıldan fazla zamandır görev yapmakta olduğunu belirtmiştir. Şekil 2'de de sunulduğu üzere, çalışmaya katılım sağlayanlar arasında en fazla araştırma görevlisi unvanlı katılımcıların yer alması nedeniyle, 1-10 yıl arasında çalışma süresine sahip olan katılımcılar en yüksek oranda olmuştur. Bunun yanında 3 katılımcı soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Şekil 4*Katılımcıların Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanımına Göre Dağılımı*

Katılımcılara bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanım durumlarına dair bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlar Şekil 4'te sunulmuştur. Katılımcılar 38 (%51,3) katılım ile en fazla "İyi Derecede Biliyorum", ikinci sırada 22 (%29,7) katılım ile "Bilgiliyim", üçüncü sırada 9 (%12,2) katılım ile "Çok İyi Biliyorum", dördüncü sırada 3 (%4,1) katılım ile "İlgiliyim Ancak Yeterli Bilgim Yok" seçeneğini işaretlemişlerdir. 1 (%1,4) katılımcı "Yeterli Bilgim Yok" seçeneğini işaretlemiş, 1 (%1,4) katılımcı da "Kendi Yararıma Kullanabilecek Düzeydeyim" şeklindeki açıklama ile dönüş sağlayarak "Diğer" seçeneğini işaretlemiştir. Veriler incelendiğinde, katılımcıların bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımının yüksek oranda iyi derecede olduğu yorumu çıkarılmaktadır.

Tablo 1*Katılımcıların Çalıştıkları Yükseköğretim Kurumlarına Göre Dağılımı*

Üniversite	Katılımcı Sayısı	Toplam	%
Ankara Üniversitesi	10	14	%71,4
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	5	9	%55,6
Atatürk Üniversitesi	8	8	%100
Bartın Üniversitesi	3	5	%60
Çankırı Üniversitesi	5	10	%50
Hacettepe Üniversitesi	6	18	%33,3
İstanbul Üniversitesi	6	18	%33,3
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	6	9	%66,7
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	3	4	%75
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	7	10	%70
Kastamonu Üniversitesi	4	7	%57,1
Marmara Üniversitesi	9	16	%56,3
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	2	5	%40

Araştırmaya katılım sağlayan öğretim elemanlarının sayısı, çalıştıkları kurum bilgisi ile birlikte Tablo 1’de sunulmuştur. Katılımcı sayısı baz alındığında, araştırmaya en fazla katılım 10 katılımcı ile Ankara Üniversitesinden olmuştur. İkinci sırada 9 katılımcı ile Marmara Üniversitesi, üçüncü sırada ise 7 katılımcı ile İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi bulunmaktadır. 2 katılımcı ile Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi ise çalışmaya en düşük seviyede katılım sağlayan kurum olmuştur. Katılımcı sayısı, toplam öğretim elemanı sayısına oranlandığında ise %100 oranında katılım sağlayan tek yükseköğretim kurumunun Erzurum Atatürk Üniversitesi olduğu görülmektedir.

Tablo 2*Açıklığa ve Açık Eğitim Kaynaklarına Yönelik Tutumlar*

Açıklığa ve Açık Eğitim Kaynaklarına Yönelik Tutumlar	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim Yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
COVID-19 ile birlikte bilimde ve eğitimde açıklık felsefesi dünyada giderek yaygınlaşmaktadır.	0	0	8	10,8	7	9,5	32	43,2	27	36,5
Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde (The Massachusetts Institute of Technology - MIT) başlayan Açık Eğitim Kaynakları hareketi konusunda bilgi sahibiyim.	5	6,8	5	6,8	16	21,6	34	45,9	14	18,9
Açık eğitim kaynağı üretmeye istekliyim.	0	0	3	4,1	11	14,9	34	45,9	26	35,1
Açık eğitim kaynağı üretmek için yeterli zamana sahip değilim.	7	9,5	18	24,3	11	14,9	27	36,5	11	14,9
Açık eğitim kaynakları yaşam boyu öğrenmeyi destekler.	0	0	2	2,7	2	2,7	29	39,2	41	55,4
Açık eğitim kaynakları açık bilimi destekler.	0	0	1	1,4	2	2,7	23	31,1	48	64,9
Başkalarının ürettiği açık eğitim kaynaklarından yararlanmaya istekliyim.	0	0	3	4,1	3	4,1	32	43,2	36	48,6
Eğitim kaynaklarını açık erişim yapmanın intihali artıracağını düşünüyorum.	25	33,8	23	31,1	8	10,8	10	13,5	8	10,8

Tablo 2*Devamı*

Açıklığa ve Açık Eğitim Kaynaklarına Yönelik Tutumlar	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim Yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Eğitim kaynaklarını üretirken fikri mülkiyet hakları ve etik konularına önem veririm.	0	0	0	0	0	0	23	31,1	51	68,9
Açık lisanslar ve özellikle Creative Commons lisansları hakkında bilgi sahibiyim.	1	1,4	5	6,8	8	10,8	30	40,5	30	40,5
Açık eğitim kaynaklarında açık lisansların kullanımının önemi konusunda bilgi sahibiyim.	1	1,4	5	6,8	6	8,1	33	44,6	29	39,2
Açık eğitim kaynaklarında telif hakları ile ilgili çekincelere sahibim.	8	10,8	18	24,3	15	20,3	25	33,8	8	10,8
Ülkemizde açık eğitim kaynağı üretilmesi için akademik teşvik yetersizdir.	2	2,7	1	1,4	13	17,6	35	47,3	23	31,1
Ülkemizde açık eğitim kaynağı üretilmesi için politikalar yetersizdir.	1	1,4	5	6,8	12	16,2	33	44,6	23	31,1
Açık eğitim kaynaklarının bilgiye ve eğitime erişim maliyetlerini azaltacağını düşünüyorum.	0	0	3	4,1	7	9,5	31	41,9	33	44,6

Tablo 2*Devamı*

Açıklığa ve Açık Eğitim Kaynaklarına Yönelik Tutumlar	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim Yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Açık eğitim kaynakları eğitimde fırsat eşitsizliğini engellemeye yardımcı olur.	1	1,4	2	2,7	8	10,8	30	40,5	33	44,6
COVID-19 pandemisi ile eğitim ortamlarında ve ders içeriklerinde ortaya çıkan ani değişikliğe uyum sağlamada zorluklar yaşadım	23	31,1	32	43,2	3	4,1	14	18,9	2	2,7
COVID-19 ile birlikte ülkemizde açık eğitim kaynakları hareketine yönelik farkındalık artmıştır.	1	1,4	1	1,4	16	21,6	41	55,4	15	20,3
Ülkemizde Türkçe üretilmiş açık eğitim kaynakları yetersizdir.	2	2,7	4	5,4	17	23,0	35	47,3	16	21,6
Açık eğitim kaynağı üretirken yaşadığım teknik problemleri çözebilirim.	1	1,4	4	5,4	21	28,4	31	41,9	17	23,0
Açık eğitim kaynaklarına erişim için uluslararası standartlarda portallar oluşturulmalıdır.	0	0	1	1,4	5	6,8	34	45,9	34	45,9
Mevcut bir açık eğitim kaynağını ihtiyaca göre yeniden uyarlayarak yeni bir içeriğe dönüştürüp paylaşmaya istekliyim.	0	0	5	6,8	21	28,4	31	41,9	17	23,0

Tablo 2*Devamı*

Açıklığa ve Açık Eğitim Kaynaklarına Yönelik Tutumlar	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim Yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Açık eğitim kaynakları konusunda gerekli durumlarda çalıştığım yükseköğretim kurumundan destek alabilirim.	3	4,1	12	16,2	17	23,0	32	43,2	10	13,5
Açık kaynak kodlu yazılımlar konusunda bilgi sahibiyim.	2	2,7	9	12,2	13	17,6	35	47,3	15	20,3
Kitlesel Açık Çevrimiçi Dersler (MOOCs) konusunda bilgi sahibiyim.	4	5,4	13	17,6	14	18,9	26	35,1	17	23,0

Araştırmada katılımcılara, açıklığa ve açık eğitim kaynaklarına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla yirmi beş soru yöneltilmiştir. Elde edilen veriler Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu bağlamda ilk madde olan “COVID-19 ile birlikte bilimde ve eğitimde açıklık felsefesi dünyada giderek yaygınlaşmaktadır.” ifadesine %43,2 oranında “Katılıyorum” ve %36,5 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtları, katılımcıların açıklık kavramının yaygınlaşmasına genel olarak olumlu yönde baktıklarını göstermektedir.

Açık eğitim kaynakları hareketi hakkında farkındalığı ölçen “Massachusetts Teknoloji Enstitüsünde (The Massachusetts Institute of Technology-MIT) başlayan Açık Eğitim Kaynakları hareketi konusunda bilgi sahibiyim.” ifadesine gelen %45,9 oranında “Katılıyorum” ve %18,9 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde dönüşten ise genel olarak açık eğitim kaynaklarına dair farkındalığın yüksek olduğu yorumu çıkarılmaktadır. Ek olarak bu ifadeye %21,6 oranında katılımcı “Fikrim Yok” yanıtını vermiştir.

Katılımcılar, “Açık eğitim kaynağı üretmeye istekliyim.” ifadesine %45,9 oranında “Katılıyorum”, %35,1 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde, “Başkalarının ürettiği açık eğitim kaynaklarından yararlanmaya istekliyim.” ifadesine %48,6 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” ve %43,2 oranında “Katılıyorum” şeklinde, “Mevcut bir açık eğitim kaynağını ihtiyaca göre yeniden uyarlayarak yeni bir içeriğe dönüştürüp paylaşmaya istekliyim.” ifadesine %41,9 oranında “Katılıyorum”, %23 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde dönüş sağlamışlardır. Bu yanıtı %28,4 oranında “Fikrim Yok” ifadesi takip etmektedir.

Veriler yorumlandığında katılımcıların açık eğitim kaynaklarını üretmeye ve kullanmaya karşı yüksek oranda olumlu bir bakış açısına sahip oldukları yorumu çıkartılmaktadır. Yine katılımcıların "Açık eğitim kaynakları yaşam boyu öğrenmeyi destekler." ifadesine %55,4 oranında "Kesinlikle Katılıyorum", %39,2 oranında "Katılıyorum" ve "Açık eğitim kaynakları açık bilimi destekler." ifadesine %64,9 oranında "Kesinlikle Katılıyorum", %31,1 oranında "Katılıyorum" şeklinde yanıtları açık eğitim kaynaklarının bilimde açıklığı desteklediği düşüncesine katıldıklarını göstermektedir.

Öte yandan katılımcıların "Açık eğitim kaynağı üretmek için yeterli zamana sahip değilim." ifadesine %36,5 oranında "Katılıyorum" şeklinde cevap vermeleri açık eğitim kaynaklarını üretmeye ve kullanmaya olumlu baksalar da zaman yetersizliklerinin bu konuda önemli bir engel oluşturduğunun göstergesi olmuştur.

Telif ve fikrî mülkiyet hakları konusu açık eğitim kaynakları açısından kritik derecede önemlidir. Öğretim elemanlarının bu konudaki tutumlarının iyi anlaşılması, konu hakkında gelecekteki girişimlere yönelik faydalı öneriler geliştirilebilmesi açısından önemlidir. Öncelikle katılımcıların "Eğitim kaynaklarını üretirken fikrî mülkiyet hakları ve etik konularına önem veririm." ifadesine %68,9 oranında "Kesinlikle Katılıyorum" ve %31,1 "Katılıyorum" şeklinde yüksek oranda olumlu yanıt vermesi Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki öğretim elemanlarının telif ve fikrî mülkiyet hakları konusunda bilinçli olduğunun bir göstergesidir. Bu maddeye katılımcıların tamamı cevaplarıyla olumlu bir yaklaşım sergilemiştir.

"Eğitim kaynaklarını açık erişim yapmanın intihali artıracakını düşünüyorum." ifadesine %33,8 oranında "Kesinlikle Katılmıyorum" ve %31,1 oranında "Katılmıyorum" şeklinde cevap verilmiştir. Bu yanıtlar katılımcıların özgün ders içerikleri kullanımına olumlu yönde baktıkları şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanında katılımcılar "Açık eğitim kaynaklarında telif hakları ile ilgili çekincelere sahibim." ifadesine sırasıyla %33,8 oranında "Katılıyorum", %24,3 oranında "Katılmıyorum", %20,3 oranında "Fikrim Yok", %10,8 oranında "Kesinlikle Katılıyorum" ve %10,8 oranında "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde yanıt vermiştir. Oranlar genel olarak birbirine yakın olsa da %33,8 oranında katılımcının "Katılıyorum" seçeneği ile ilk sırada yer alması ise açık eğitim kaynakları hakkında günümüze kadar yapılan çalışmalarda önemli bir sorun olarak değinilmiş olan telif hakları konusundaki çekincelerin günümüzde de devam etmekte olduğunun bir göstergesidir.

Öte yandan katılımcıların "Açık lisanslar ve özellikle Creative Commons lisansları hakkında bilgi sahibiyim." ifadesine %40,5 oranında "Kesinlikle Katılıyorum", %40,5 oranında "Katılıyorum" şeklinde ve ek olarak "Açık eğitim kaynaklarında açık lisansların kullanımının önemi konusunda bilgi sahibiyim." ifadesine %44,6 oranında "Katılıyorum", %39,2 oranında "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde yanıt vermeleri, katılımcıların hem açık lisanslar ile Creative Commons lisansları hakkında, hem de açık eğitim kaynaklarında açık lisansların kullanımı hakkında bilgi sahibi olduklarının bir göstergesidir.

Katılımcıların “Ülkemizde açık eğitim kaynağı üretilmesi için politikalar yetersizdir.” ifadesine %44,6 oranında “Katılıyorum”, %31,1 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde ve “Ülkemizde açık eğitim kaynağı üretilmesi için akademik teşvik yetersizdir.” ifadesine %47,3 oranında “Katılıyorum” %31,1 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde yanıt vermiş olmaları, konuyla ilgili günümüze kadar yapılan çalışmalarda değinilen teşvik ve politikalaradaki eksikliklerin günümüzde de devam etmekte olduğunu göstermektedir. Gelen cevaplardan hareketle bu eksikliklerin, AEK hareketinin önündeki önemli engelleyicilerden olduğu yorumu çıkarılmaktadır. Ek olarak “Açık eğitim kaynaklarına erişim için uluslararası standartlarda portallar oluşturulmalıdır.” ifadesinde “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğinin %45,9 ve “Katılıyorum” seçeneğinin %45,9 gibi yüksek oranlarda tercih edilmesi bu türde bir portal eksikliğinin günümüzde devam etmekte olduğunun bir göstergesidir ve gelen yanıtlardan bu durumun açık eğitim kaynakları hareketi açısından önemli engellerden biri olduğu yorumu çıkarılabilir.

Katılımcıların “Açık eğitim kaynaklarının bilgiye ve eğitime erişim maliyetlerini azaltacağını düşünüyorum.” ifadesine %41,9 oranında “Katılıyorum”, ve %44,6 oranında “Kesinlikle Katılıyorum”, ayrıca “Açık eğitim kaynakları eğitimde fırsat eşitsizliğini engellemeye yardımcı olur.” ifadesine ise %44,6 oranında “Kesinlikle Katılıyorum”, %40,5 oranında “Katılıyorum” şeklinde cevap vermeleri, açık eğitim kaynaklarının bilgiye ve eğitime erişimde çeşitli engelleri ortadan kaldırmaya yardımcı olduğuna yönelik düşüncelerin bir ifadesi olarak değerlendirilmektedir.

COVID-19 pandemisinin eğitim ortamlarında ani değişiklikleri gerektirmesiyle birlikte dijital ortamda ders materyali ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu kriz ve gelişmelerin Açık Eğitim Kaynakları hareketine yönelik farkındalığı artırdığı düşünülmektedir. Bunu sınamak amacıyla katılımcılara iki adet soru yöneltilmiştir. Katılımcılar “COVID-19 pandemisi ile eğitim ortamlarında ve ders içeriklerinde ortaya çıkan ani değişikliğe uyum sağlamada zorluklar yaşadım.” ifadesine %43,2 oranında “Katılmıyorum”, %31,1 oranında “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Bu cevaplar pandemi koşullarına uyum sağlama açısından sonuçların olumlu olduğunu göstermektedir. “COVID-19 ile ülkemizde açık eğitim kaynakları hareketine yönelik farkındalık artmıştır.” ifadesine %55,4 oranında “Katılıyorum”, %20,3 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” cevabını vermişlerdir. Genel olarak bu ifadeleri destekleyen dönüşlerin yapılmış olması ise pandemi döneminin açık eğitim kaynaklarına dair farkındalığı artırdığı düşüncesini destekler niteliktedir.

“Ülkemizde Türkçe üretilmiş açık eğitim kaynakları yetersizdir.” ifadesini %47,3 oranında “Katılıyorum”, %21,6 oranında “Kesinlikle Katılıyorum”, bunu %23 oranında “Fikrim Yok” cevabı takip etmektedir. Bu dönüşler ise günümüzde Türkçe ders materyali eksikliğinin devam etmekte olduğunu ve ülkemizde, geçmişte yapılan girişimlerin bu kapsamda sürdürülebilir çözümler sağlamadığını göstermektedir.

Açık eğitim kaynakları üretilirken ve kullanılırken dijital teknolojilerin de kullanımı sürecin önemli bir parçasıdır. Bu aşamada ortaya çıkabilecek teknik sıkıntıları çözebilme yeterliliği ya da bu konuda kişilerin gerektiğinde çalıştıkları kurumdan destek alabiliyor olmaları önemlidir. Katılımcılar "Açık eğitim kaynağı üretirken yaşadığım teknik problemleri çözebilirim." ifadesini %41,9 oranında "Katılıyorum" ve %23 oranında "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde yanıtlamışlardır. Buna göre, katılımcıların bu maddeye yüksek oranda olumlu yanıt vermesi konuyla ilgili teknik sorunları çözmeye süreçlerinde gerekli yetkinliklere sahip olduğunu göstermesi açısından olumludur. "Açık eğitim kaynakları konusunda gerekli durumlarda çalıştığım yükseköğretim kurumundan destek alabilirim." ifadesine de %43,2 oranında "Katılıyorum", %13,5 oranında "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde yanıt verilmiştir. Bilgi ve Belge Yönetimi açısından yanıtlar genel olarak olumlu olsa da geriye kalan olumsuz yanıtlar ve geçmiş araştırmalardan da hareketle, yükseköğretim kurumlarında konuyla ilgili teknik destek alınabilecek birimlerin yeterliliğinin artırılarak bu konuda ihtiyacı karşılayacak seviyede görevlendirmelerin yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Son olarak açık eğitim kaynakları hareketi yalnızca açık ders malzemelerini değil, başka birçok olguyu da içine almaktadır. Örneğin açık kaynak kodlu yazılımlar ve Kitlese Açık Çevrim içi Dersler (MOOCs) bu hareketin önemli bileşenlerindedir. Bu sebeple katılımcıların bu iki önemli konu hakkında da görüşleri alınmak istenmiştir. Katılımcılar, "Açık Kaynak Kodlu Yazılımlar konusunda bilgi sahibiyim." ifadesine %47,3 oranında "Katılıyorum", %20,3 oranında "Kesinlikle Katılıyorum" ifadesiyle olumlu yanıt vermişlerdir. "Kitlese Açık Çevrim içi Dersler (MOOCs) konusunda bilgi sahibiyim." ifadesine ise %35,1 oranında "Katılıyorum", %23 oranında "Kesinlikle Katılıyorum" ifadeleri ile yanıt vermişlerdir. Olumlu yanıtlar; açık kaynak kodlu yazılımlara, Kitlese Açık Çevrim içi Dersler'e de göre daha fazla aşına olursa da genel olarak iki konuya da hâkim olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Açık eğitim kaynakları, hem açıklık hareketi hem yaşam boyu öğrenme hem de eğitimde fırsat eşitliği açısından önemli bir konudur. Bu hareketin gelişip yaygınlaşması aşamasında öğretim elemanlarının rolü çok önemlidir. Bu sebeple öğretim elemanlarının konuya yönelik bakış açılarının belirlenebilmesi, günümüzde ve gelecekte açık eğitim kaynakları kapsamındaki proje ve çalışmaların sürdürülebilirliği açısından yol gösterici olacaktır. Bu kapsamda açık eğitim kaynaklarının yükseköğretim kurumlarında kullanım durumlarını incelemek ve öğretim elemanlarının konuya yönelik bakış açılarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda çalışmada Türkiye'deki 13 farklı üniversitenin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde görev yapan öğretim elemanına anket uygulanmış, 74 kişi ankete katılım sağlamıştır. Ankete verilen yanıtlardan elde edilen bulgulardan hareketle, Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki öğretim elemanlarının

açık eğitim kaynaklarına yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğunu söylemek mümkündür. Bunun dışında gelen yanıtlardan katılımcıların açık eğitim kaynaklarına dair farkındalıklarının da yüksek olduğu ifade edilebilir. Özellikle anket maddelerinden biri olan “Açık eğitim kaynağı üretmeye istekliyim” ifadesini toplamda %81 oranında olumlu yönde onaylayan yanıtlar, Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki öğretim elemanlarının açık eğitim kaynaklarına yönelik tutumlarının olumlu olduğu düşüncesini desteklemektedir.

Çalışmada ele alınan ikinci önemli nokta Koronavirüs pandemisinin öğretim elemanlarının açık eğitim kaynaklarına yönelik tutumlarını nasıl etkilediği ile ilgilidir. Katılımcıların “COVID-19 ile ülkemizde açık eğitim kaynakları hareketine yönelik farkındalık artmıştır.” ifadesini toplam %75,7 oranında destekleyen yanıtlar vermesi, pandemi döneminin öğretim elemanlarının açık eğitim kaynaklarına dair farkındalıklarını artırdığı yönündeki görüşleri onaylar niteliktedir. Ayrıca katılımcıların “COVID-19 pandemisi ile eğitim ortamlarında ve ders içeriklerinde ortaya çıkan ani değişikliğe uyum sağlamada zorluklar yaşadım” ifadesine toplamda %74,3 oranında “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” şeklinde yanıtlar vermesi, katılımcıların büyük bir kısmının pandemi döneminde uzaktan eğitim verme aşamasında zorlanmadıklarını ve eğitimde oluşan olağanüstü şartlara uyum sağladıklarını göstermektedir.

Araştırmada ele alınan diğer bir nokta da açık eğitim kaynakları kapsamındaki girişimlerin sürdürülebilirliği için atılması gereken adımlarla ilgilidir. “Ülkemizde Türkçe üretilmiş açık eğitim kaynakları yetersizdir.” ifadesini toplam %68,9 yüksekliğinde bir düzeyde onaylayan yanıtlar verilmesi, günümüzde Türkçe ders materyali eksikliğinin devam etmekte olduğunu ve geçmişte ülkemizde yapılan girişimlerin bu kapsamda sürdürülebilir çözümler sunmadığını göstermektedir. Son olarak bulgular, açık eğitim kaynakları kapsamındaki girişimlerin sürdürülebilirliği açısından pek olumlu yanıtlar vermese de Türkiye’de Bilgi ve Belge Yönetimi alanında çalışan öğretim elemanlarının açık eğitim kaynakları hakkında genel olarak bilgi sahibi olduğunu ve farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak, AEK hareketi kapsamında yapılabilecek çalışmaların sürdürülebilirliği için bazı öneriler sunulmuştur. Bu öneriler şu şekilde özetlenebilir:

- Açık eğitim kaynakları konusunda günümüze kadar yapılan çalışmalarda da değinildiği gibi telif haklarıyla ilgili farkındalık çalışmaları yapılması önemlidir. Ankette konu ile ilgili maddeye verilen yanıtlar da bu gerekliliği desteklemektedir. Farkındalık çalışmaları esnasında özellikle yükseköğretim kurumlarında rektörlük, dekanlıklar, daire başkanlıkları ve Bilgi ve Belge Yöneticileri sürece dâhil edilmelidir. Ayrıca bu aşamada açık lisansların ve Creative Commons lisanslarının rolü önemli

olduğundan genel olarak bilimsel çalışmalarda açık lisansların, dolayısıyla da açık eğitim kaynaklarında Creative Commons lisanslarının kullanımının yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılmalıdır.

- Araştırma bulguları, Bilgi ve Belge Yönetimi alanında açık eğitim kaynakları farkındalığının yüksek olduğu düşüncesini desteklemektedir. Fakat bu hareketin daha fazla güçlendirilebilmesi için konu hakkında hem yükseköğretimde hem de diğer eğitim düzeylerinde farkındalığı artıracak çalışmalar yapılması gerekmektedir.
- Elde edilen bulgular, açık eğitim kaynakları kapsamındaki teşvik ve politikaların yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu sebeple teşvik ve politika oluşturma sürecinde, konuya dair direnci önlemek ve açık eğitim kaynaklarının üretimini yaygınlaştırmak konusunda olumlu sonuçlar alabilmek için esnek ve sistemli bir yaklaşım benimsenmelidir.
- Ankette ilgili maddeye verilen yanıtlar, açık eğitim kaynakları kapsamında eğitim materyallerine erişim için kapsamlı bir portal eksikliğinin günümüzde devam etmekte olduğu görüşünü desteklemektedir. Bulgulardan hareketle, eğitim materyallerine sağlıklı bir şekilde erişimi kolaylaştırmak için uluslararası standartlarda portallar oluşturulması gerekmektedir.

Çıkar Çatışması

Çalışma kapsamında kişisel ve finansal herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazarlık Katkısı

Çalışmada; araştırma sorularının oluşturulması, literatürün taranması, yöntemin belirlenmesi, verilerin toplanması, bulguların analiz edilmesi ve yorumlanması süreçleri tüm yazarların ortak katkısı ile sağlanmıştır.

Etik Kurul Kararları ve İzinler

Araştırma için Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nden (İzin sayı ve tarih 64/01.09.2021) sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Kaynakça

- Al, U. ve Madran, O. (2013). Açık ders malzemelerine genel bakış: Türkiye Bilimler Akademisi örneği. *Bilgi Dünyası*, 14(1), 1-16.
- Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri. (2022). *Ankara Üniversitesi*. <https://acikders.ankara.edu.tr/>
- Baysal, A. Ş., Çakır, H. ve Toplu, M. (2015). Açık eğitim kaynaklarının gelişimi ve Türkiye'de uygulama alanları. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(3), 461-498.
- Bozkurt, A. (2019). Açık eğitsel kaynaklardan açık eğitsel uygulamalara: Türk yükseköğretimi bağlamında ekolojik bakış açısıyla bir değerlendirme. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 127-150.
- Bulut, B., Çelik, S., Gürdal, G., Holt, İ., Kafalı Can, G., Madran, O. ve Tonta, Y. (2020). Türkiye'de açık erişim ve açık bilim. *Akademik Yayıncılık, Açık Bilim ve Kütüphane(ciler Sempozyumu 1-2 Ekim 2020 içinde* (ss.1-13). İzmir: Yaşar Üniversitesi.
- Caswell, T., Henson, S., Jensen, M. ve Wiley, D. (2008). Open content and open educational resources: Enabling universal education. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 9(1). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v9i1.469>
- Çukadar, S. ve Çelik, S. (2003). İnternete dayalı uzaktan öğretim ve üniversite kütüphaneleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(1), 31-42.
- Ergüney, M. (2015). Uzaktan eğitimin geleceği: MOOC (Massive Open Online Course). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 15-22.
- Kır, Ş. (2020). Dijital dönüşüm sürecinde yükseköğretim kurumları ve öğretim elemanlarının gelişen rolleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 143-163.
- Koohang, A. ve Harman, K. (2007). Advancing sustainability of open educational resources. *Issues in Informing Science and Information Technology*, 4, 535-544.
- Kubuş, O., Arı, F., Çağıltay, K., Gürbüz, T. ve Akteke Öztürk, B. (2008). ODTÜ açık ders malzemeleri projesi çalışmaları. *II. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu*. Aydın.
- Kurşun, E. ve Çağıltay, K. (2008). Açık ders kaynaklarının faydaları, uygulanması sırasında karşılaşılabilecek engeller ve çözüm önerileri üzerine bir ön çalışma. *Akademik Bilişim 2008* 30 Ocak – 1 Şubat 2008 içinde (ss. 311-314). Çanakkale: Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi.

- METU OpenCourseWare. (2023). *Middle East Technical University*. <https://ocw.metu.edu.tr/>
- Open Michigan. (2022). *University of Michigan*. <https://open.umich.edu/>
- Open Yale Courses. (2023). *Yale University*. <https://oyc.yale.edu/about>
- Özkul, A. E. (2007). Açık eğitim kaynakları girişimi ve ulusal açık ders malzemeleri konsorsiyumu. *XIII. Türkiye'de İnternet Konferansı*, Ankara.
- Tisoglu, S., Kursun, E. ve Çağiltay, K. (2020). Open educational resources in Turkey. R. Huang, D. Liu, A. Tlili, Y. Gao ve R. Koper (Eds.), *Current state of open educational resources in the "belt and road" countries* içinde (ss. 213-235). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-15-3040-1_12
- Turan, İ., Şimşek, Ü. ve Aslan, H. (2015). Eğitim araştırmalarında likert ölçeği ve likert-tipi soruların kullanımı ve analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 186-203.
- TU Delft OpenCourseWare. (2023). *Delft University of Technology*. <https://ocw.tudelft.nl/>
- Türkiye Bilimler Akademisi. (2011). *TÜBA açık ders malzemeleri projesi 2006-2011*. https://acikders.org.tr/dokumanlar/acikders_proje_tanitim_06-11.pdf.